

« ТАСДИҚ МЕКУНАМ»
Сардори кафедраи ҳифз
дар ҳолатҳои ғавқулодда,
капитани милитсия
_____Нуруллозода М
“ _____ ” _____ 2019

Л Е К С И Я
(Аз фанни асосҳои омодагии ба ҳолатҳои ғавқулодда)

Мавзӯи №1 «Тартиби омодагии барои амалиёт дар ҳолатҳои ғавқулодда».

Роҳбари машғулият: майори милитсия

Одинабеков Ш. А.

Душанбе - 2019

Накша
Сарсухан

Саволи якум: Роҳ ва усулҳои муайян намудани ҳолатҳои фавқулодда.

Саволи дуюм: Гузаронидани чорабиниҳои пешгирикунанда оид ба паст намудани хатари офатҳои табиӣ.

Сарсухан

Дастурамали таълимию –методи барои гузаронидани машғулиятҳо бо ҳайати роҳбарикунандаи МГ, кумандонони мақомоти идоракунандаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофияи граждани тавсия карда шудааст.

Дар ин дастурамал сохтор ва принципҳои ҷамъовардани ахбороти мушаххас барои мақомотҳои ҳокимияти давлати дар сатҳи вилояти ва маҳали оварда шудаанд, ки ба онҳо барои ба накша гирифтани корҳои бартарафкунии оқибатҳои офатҳои табиӣ ва чорабиниҳо оиди паст намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ ёри расонад.

Гарчанде, ки ин дастурамал услуби баҳодихи ва иштироки аҳолии маҳалиро пурра дар бар намегирад, дар он маводҳои хархела ва дастурҷаҳои мухтасар (памятка) барои дурустар фаҳмидан ва нишон додани мақсадҳо оварда шудаанд.

Шунавандагони асоси - ин соҳаҳои асосии ҳукумати, коркунони Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва ташкилотҳои ғайридавлати дар сатҳи ноҳияви ва вилояти мебошанд.

Дастурамали мазкур барои тренерҳои касби дар омузиши мавзӯҳои 1.2, 1.7, 1.15, 1.17, 1.19, 2.3, 2.4, 2.7, равона карда шудааст

саволи якум: Роҳ ва усулҳои муайян намудани ҳолатҳои фавқулодда.

Зери маҳфуми офатҳои табиӣ зухуроти табиӣро ба монанди заминҷунби, обхези, лағжиши замин, фаромадани тарма, омадани сел, гирдбод, сиклон, туфон, сухторҳо, вулкан ва ғайра фаҳмида мешавад, ки хусуияти фавқулоддаги доранд ва боиси вайрон гаштани фаъолияти муътадили аҳоли, ҳалокати одамон ва несту нобуд шудани арзишҳои модди мегарданд.

Офатҳои табиӣ дар он ҳолате мегузаранд, ки хатарҳои табиӣ ва техногени ба одамон ё муҳити гирду атрофии онҳо таъсир мерасонанд, мисол.зериобмонии ҷазираи беодам ё водие, ки аз қафои худ бадбахти намеорад, офат ҳисоб намешавад. Вале дар суръати обхези дар маҳаллаҳои аҳолинишин ҳам, оқибатҳои ин бадбахти байни аҳоли нобаробар тақсим мешавад. Барои ҳамин донишҷӯ на фақат таҳдиди хатар, балки таъсири саҳти он ба як қисми аҳоли нисбати қисми дигар ва барои чи ин қисм оқибатҳои бадбахтиҳо бо мушкilotҳо бартараф менамояд, донишҷӯ лозим аст. Дар бисёр вақтҳо сабабҳои ин нобаробарӣҳо бо доштани имкониятҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ вобаста мебошад. Кадоме, ки бисёртар имконият дошта бошад оқибатҳо тезтар барқарор менамояд.

Инчунин одамоне, ки макони дурустар ё бехатар доранд, шароити иқтисодии хуб доранд, метавонад барои як рӯзҳои сиёҳ ягон чизро захира кунанд. Шахсони алоҳида ва ташкилотхое, ки барои ба нақша гирифтани чорабиниҳои бартараф намудани ҳолатҳои фавқулодда ва кам намудани хавф ҷавобгар ҳастанд, бояд табиати пайдошавии хатарноки ва эҳтимолияти пайдошавии хатарро дар сатҳи худ донанд.

Онҳо бояд таксимоти ҷуғрофи, пайдошави ва микёси хатарҳоро донанд ва инчунин кадом гуруҳҳои ҷамъиятии одамон (аҳоли, биноҳо, хизматрасони ва фаъолият) ба ин хатарҳо эҳтимолияти дучоршави доранд.

Шахсоне, ки ин чорабиниҳоро ба нақша мегиранд, бояд маҳфуми мушаххас оиди ноустувори ва кудратнокии аҳоли дошта бошанд, барои он ки онҳоро ба роҳи рушди иқтисоди ва иҷтимоӣ равона намоянд.

Концепсияи ноустувории хатарноки ва хавф бо ҳамдигар бо тарзи динамики алокаманданд. Муносибатҳо байни ин формулаҳо метавонанд ба тарзи содда ифода ёбанд, чи қадаре, ки имконияти пайдошавии хатар ва чи қадаре, ки ноустувории аҳоли бисёртар бошад, ҳамон қадар хавфноки баландтар мешавад. Аз ин маълум мешавад, ки агар кудратнокии аҳоли зиёд бошад, ноустувори кам мешавад.

Хатарҳо фақат пайдоишоти табиӣ мебошанд ва дар якҷояги бо нотаҳои одам метавонад ба бадбахтиҳо оварда расонанд.

Қайд кардан лозим аст, ки ноустувори ва кудратноки ба макон ва ҳолати мушаххас вобаста мебошад, яъне характери обҳези метавонад дар ҳар ҷо ҳар хел бошад.

Он чизе, ки ба ҷашм бори аввал мерасад ва ба ҳамдигар монанд менамояд, вале дар вақти дуруст аз назар гузаронидан ҳархеланд. Чунин ҳодисаҳо дар ҳолати ба вуқӯъ омадани офатҳои табиӣ ба одамони дар як ноҳия зиндаги мекардаги ҳархела таъсир мерасонанд. Дар як вақт баъзе одамон аз бадбахтиҳо эмин мемонанд, баъзеяшон бошад зарари қалон мегиранд.

Барои роҳбарони ҳадамотҳои ҳолатҳои фавқулодда ва роҳбарони кумитаҳои маҳали, ки барои ба нақшагири масъуланд, талаботҳои қисмҳои нотаҳои(ноустувори) аҳолиро ба назар гирифтани лозим мебошад. Чунин қор метавонад талаботҳои ин қисми аҳолиро чи дар ҳолатҳои фавқулодда ва чи дар рузҳои муқарари қонун гардонад.

Қишвари моро, яъне Тоҷикистонро 93% қуҳҳо ташкил менамоянд, ки баландиашон то 7495 метр мерасад.

Иқлими Тоҷикистон континентали (иқлими хушк) мебошад, фарқияти дарачаи ҳавои шабонарузӣ ва фасли дар ҳар минтақа гуногун мебошад. Ноҳияҳои баландқӯҳ аслан ба хатарҳои гуногун дучор мешаванд.

Барои одамон хатарноктарин офатҳо - ин заминчунби, тармафуруи, лағжишҳои тепаҳо, ҳаракати тези пирияхҳо ва вайроншавии қабати болоии замин мебошад.

Чунин офатҳои табиӣ, ки номи умумиашон «хатарҳои геологӣ» мебошад дар Тоҷикистон ҷо доранд. Инчунин дар Тоҷикистон обҳези ва хушксоли низ вуҷуд доранд

Баходихии хатарнокии ноустувори ва кудратноки аз муайянкунии микдори хавфноки фарк дорад. Инчунин баходихи ба хавфноки маълумотҳои дақиқ ва кушодаро талаб менамояд. Хамин баходихии хавфноки метавонад барои одамоне, ки барои ба нақшагири ҷавобгар хастанд, итилооти кимматбаҳо диҳад.

Процеси баходихи ба таҳдиди хатар, ноустувори ва кудратноки:

Пеш аз ба баходихи шуруъ намудан, ҷорабиниҳои зеринро иҷро намудан лозим мебошад.

А) Муайян намудани мақсад ва вазифаҳо .

Мақсадҳо ва вазифаҳо (масъалаҳо) чунин буданашон мумкин.

1. Омода будан ба ҳолатҳои ғавқулӯда ва муайян намудани характери хатарноки ва ноустувории вилоятҳо, ноҳияҳо ва ҷамоатҳо.
2. Ба воқеаи интизорбуда, ки хатарнок мебошад дурустар омода будан (офатҳои мавсими).
3. Муайян намудан ва дурустар истифода бурдани захираҳои дар вилоят ё ноҳия ва ҷамоатҳо мавҷуд буда.
4. Муайян намудани маблағгузори дар камкуни ё пасткунии хатари офатҳои табиӣ дар нуқтаҳои ноустувори аҳолинишин.
5. Ҷалб намудани аҳоли ба мубориза бар зидди офатҳои табиӣ ва баланд бардоштани сатҳи фаҳмиши онҳо оиди ин офатҳо.

2 Гузаронидани ҷорабиниҳои пешгирикунанда оид ба паст намудани хатари офатҳои табиӣ.

Дар Тоҷикистон баходихии хатарноки, ноустувори (нотавони) ва кудратноки аз тарафи Кумитаи ҳолатҳои ғавқулӯда ва мудофияи граждани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар якҷояги бо Тоҷикгеология ва инчунин ташкилотҳои гайридавлатию Салиби Сурхи Тоҷикистон гузаронида мешавад.

Коркунони ҳадамотҳои вилоятӣ Кумитаи ҳолатҳои ғавқулӯда ва мудофияи граждани мунтазам дар ҳайси консултантҳо дар ҷорҷубаи баходихи иштирок (баромад) менамоянд. Намояндагони Ҳукумати маҳалли ин корро ғавқулӯда дастгири менамоянд.

Ба нақшагири ва истифодабарии замин.

Дар асоси нишондодҳои тадқиқотии Тоҷикгеология қабати болоии хок омӯхта шуда, пас аз тарафи Ҳукумати маҳалли барои сохтани хонаҳои истиқомати иҷозат дода мешавад.

Пас аз омӯхтани қабатҳои замин, мустаҳками ва таркиби онҳо, хусусиятҳо ва тобовари ба заминчунби, Тоҷикгеология шиносномаи (паспорт) ин минтақаро месозад.

Дар асоси ин ҳуҷатҳо бо тавсияи Вазорати кишоварзӣ корҳои хоҷагии қишлоқ оғоз меёбанд.

Чорабиниҳо оид ба пешгири намудан ва бартарарф намудани оқибатҳои ҳолатҳои фавқулодда аз тарафи Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар якҷояги бо диагр ташкилотҳо гузаронида мешаванд.

Эҳтимолият ва имконияти пайдошавии хатар.

Олимон эҳтимолияти омории пайдошавии баъзе хатарҳо ба ҳисоб мегиранд. Одатан олимон термини «давраҳои такроршавӣ»-ро ба назар мегиранд, мисол: обхези(заминчунбии саҳт), ки дар сад сол як бор такрор мешавад, лекин чунин итилоот дар хатарҳои маҳдуд кам мебошад.

Дар чунин ҳолатҳо надоштани имкониятҳо барои гузаронидани баҳодиҳии илми дар минтақаҳои мушаххас аз маълумотҳои солҳои гузашта оиди такроршавии офатҳо, фикру мулоҳизаи мутаххасисон ва ёддоштҳои шаҳрвандони маҳалли истифода бурдан лозим мебошад.

Суръати Рушд.

Чи қадар хатар бо суръат тарақи ёфт?, яъне чанд вақт аз саршави то нуқтаи баландтарин гузашт? Дар баъзе ҳолатҳо ба монанди заминчунби ва борони сел вақти огоҳкуни амалан нест.

Муайян намудани сарчашмаҳои итилооти оиди хатарҳо.

Сарчашма шуда метавонанд:

1. Олимон ва мутаххасисон (Тоҷикглавгеология, Донишқадаи сейсмологии АФ ҚТ, мутаххасисони Вазорати кишоварзи ва ҳифзи табиат, Вазорати мелиоратсия ва хоҷагии оби Ҷумҳурии Тоҷикистон), асосан дар сатҳи милли.
2. Ҳайати муҳандиси - техникий мақомотҳои Ҳукумати Вилоятҳо ва ноҳияҳо, ки дар рушди инфраструктура иштирок менамоянд.
3. Хизматчиёни Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои баҳодиҳи ва тартиб додани ҳисоботҳо оиди оқибатҳои хатарҳои офатҳои пайдошуда ҷавобгаранд.
4. Хадамотҳои мудофиаи граждани.

Муайян намудани ноустувори ва қудратнокии ҷамоатҳо ва ноҳияҳо.

Пас аз гузаронидани корҳои тадқиқоти, ҷамоату ноҳияҳо ба таҳлили амалиёти аҳоли дар ноҳияҳое, ки ноустуворанд, шуру кардан лозим аст.

Элементҳои, ки ба ноустувори мисол шуда метавонанд чунинанд:

- наздик будан ба минтақаҳои хатарнок,
- мушкилии алоқа бо ҳадамотҳои мудофияи граждани
- набудани иншоотҳои муҳофизати (дамбаҳо, иншоотҳои
- соҳилмустаҳкамкуни)
- сатҳи пасти фаҳмиши аҳоли дар бораи хатарҳои вучуддошта.

Ба қудратноки мисол шуда метавонанд:

- ёри байниҳамдигарии аҳоли,
- нақшаи тағйирёбанда дар ҳолатҳои фавқулодда,
- ҳадамотҳои мудофияи граждани,
- ҳадамотҳои наҷотдиҳии Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда, (ки дар масофаи на зиёдтар аз 5-километр аз ҷамоат ҷойгир шудаанд),
- миқдори иморатҳои тобовар ба заминчунби, ки метавонанд ба одамон паноҳгоҳ шаванд.

Ноустувори ва қудратнокии ноҳия. (мисол)

Қариб 25% аҳолии ноҳия бо сабаби ҳолати иқтисоди ба обхези нотавон аст инчунин хонаҳои истиқоматишон дар минтақаҳои зериобмони ҷойгиранд.

Дарачаи ноустувории хонаҳо ҳархела мебошад, 50% хонаҳои онҳо яқин (80 % аз ҳисоби умумии иморатҳо), ки аз хишти лойи сохта шудаанд ва аз обхези муҳофизат шудан наметавонанд.

Одамоне, ки дар қишлоқҳои дурдаст ҷудоғона зиндаги мекунанд аз ҳадамотҳои ҳолатҳои фавқулодда дур мебошанд ва ба хатар дучор шуданашон мумкин аст.

80 %-и иншоотҳои муҳими зиндаги ба монанди шӯбаҳои милиса муассисаҳои тибби дар минтақаҳои аз хатар дур ҷойгир шудаанд.

Инчунин аз байни 30 қишлоқ, ки дар вилоят ҷойгиранд, 10 қишлоқаш ба хатари обхези дучоранд, лекин яқин обанбори аз нав таъмирофта доранд.

Дар ин қишлоқҳо одамоне аз хатари обхези огоҳ мебошанд. Инчунин дар ноҳия панҷ адад булдозер, ки дар тоза намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ истифода бурда мешаванд.

Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва соҳибони булдозерон оиди ин корҳо шартнома доранд.

Ду принсипи асосӣ вучуд доранд, ки онҳоро дар вақти таҳлили ноустувори ва қудратноки истифода бурдан лозим аст:

Дарачаҳои ноустувории ҷамот ба вобаста ҳар як намуди хатар, мисол; ба миқдори таҳлили хонаҳое, ки аз хишти лойи сохта шудаанд, баҳо додан лозим, ки ин иморатҳо ба ҷунбишҳои саҳти сатҳи болоии замин ноустуворанд (дар ҳолати заминҷунби).

Қудратноки ва нотаवонии ҷамоатҳоро таҳлил намоед ва он усулро истифода баред, ки ба чунин намуди итилоот муносиб мебошад ва шумо ин итилоотро ҳал намудаед.

Дар аксарияти ҳолатҳо ахборот оиди нотаवони пурра ва дуруст намебошад.

Дар ин ҳолатҳо таҳлили миқдориро бо таҳлили сифатан баландтар иваз намудан лозим аст.

Дар таблицаҳои дар поёномада таҳлили соддаи ноустувори омадааст, ки элементҳои ҷамоатҳо(ноҳия)ро бо хатарҳои мушаххас алоқаманд менамояд.

Инчунин таблицаҳо метавонанд асбоби муҳими барои гузаронидани таҳлили сохтори шуда метавонанд.

ХУЛОСА.

Баҳои хатарҳои маҳалли, ноустувори ва қудратноки ин чорабинии муҳимтарини континенти, аслан процесси тайёри ва баҳодихӣ ба ҳолатҳои фавқулода мебошад. Умуман бо ёрии просеси масъули баҳодихи ҷамоварии ахборот гузаронида мешавад, ки ба шахсони мутасадди ёри медиҳад.

Дастурамали зерин нишон медиҳад, ки баҳодихи бояд дуруст ба нақша гирифта шуда бошад ва доимамалкунанда бошад. Баҳо бояд бисёртар масъулиятнок бошад ва пештар ба нақша гирифта шуда бошад. Барои он, ки просеси баҳодихии хатарҳои маҳалли нотаवони ва қудратноки аз дараҷаи намудҳои гуногуни хатар вобастааст, нақша бояд ҳамаи шароитҳоро ба назар гирад.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи аҳолии ва ҳудуд аз ҳолатҳои фавқулоддаи хусусияти табиӣ ва техногени»- 15.07.2004с., таҳти №53.

1. Оценка местных угроз, уязвимости и потенциала в Таджикистане.
Под общей редакцией генерал - майора Халимова М. Т.
автор – капитан Б. Мастибекова., Душанбе-2007г.,